

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ

Збірник матеріалів

**XXVIII підсумкової науково-практичної
конференції викладачів**

24 лютого 2026

Київ 2026

УДК 061.3(063)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ: Збірник матеріалів XXVIII підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. Т.В. МАРЕНИ, Київ: МДУ, 2026. с. 353

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою Маріупольського державного університету (протокол № 9 від 25 лютого 2026 року)

Редакційна колегія:

Голова Марена Т.В., в.о. ректора МДУ, кандидат економічних наук, доцент;

Члени редколегії Безчотнікова С.В., доктор філологічних наук, професор;
Задорожня-Княгницька Л.В., доктор педагогічних наук, професор;
Демидова Ю.О., проректор з науково-педагогічної роботи та молодіжної політики МДУ, кандидат педагогічних наук, доцент;
Калініна С. П., доктор економічних наук, професор;
Константинова Ю. В., кандидат історичних наук, доцент;
Марена Т.В., кандидат економічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи;
Мельничук І. В., кандидат філологічних наук, доцент;
Павленко О.Г., доктор філологічних наук, професор;
Пирлік Н. В., кандидат філологічних наук, доцент;
Романцов В.М., доктор історичних наук, професор;
Сабадаш Ю. С., доктор культурології, професор;
Тарасенко Д. Л., доктор економічних наук, професор.

Збірник містить матеріали XXVIII підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ, яка відбулася 24 лютого 2026 року в Маріупольському державному університеті.

У матеріалах висвітлені актуальні проблеми розвитку міжнародних відносин та зовнішньої політики, філософії та соціології, історії, економіки та менеджменту, права, екології, кібербезпеки, документознавства, культурології, журналістики, філології, літературознавства, методик викладання, педагогіки та психології.

Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та здобувачам вищої освіти, а також усім, хто цікавиться сучасними проблемами науки та освіти.

Редакція не несе відповідальності за авторський стиль тез, опублікованих у збірнику.

© Маріупольський державний університет, 2026

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

СЕКЦІЯ

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ»

Крутії Катерина,

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної освіти

Маріупольський державний університет

«МОЗАЇЧНИЙ» ПІДХІД ДО ПЛАНУВАННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ОСОБЛИВОСТІ ЗАКОРДОННОГО ТА УКРАЇНСЬКОГО ДОСВІДУ

«Мозаїчний» підхід до планування доцільно розуміти як гнучку логіку конструювання освітнього процесу з дітьми дошкільного віку з «дрібних елементів» (спостереження, інтереси дитини, освітні ситуації та освітні подорожі, партнерство з родиною, середовище, документація тощо), які в сукупності формують цілісну траєкторію розвитку, виховання та навчання. Такий підхід відходить від жорстко лінійного «плану-конспекту» до циклічного планування: збір даних → інтерпретація → дія → рефлексія → корегування. У контексті пропонованого підходу ми розглядаємо термін «мозаїка» у широкому значенні як візерунок/плитка, що створені із дрібних, щільно підігнаних один до одного часток, що закріплені на основі. «Візерунком» буде ігрова діяльність дитини як провідна, а основою – державний стандарт та освітня програма, за якою працює заклад дошкільної освіти. *Ключова ідея «мозаїки» полягає в перенесенні фокуса з «проведення занять» за розкладом «зверху» на організацію досвіду кожної дитини в різних контекстах дня (гра, рутини, взаємодії, освітні провокації, мікропроекти, ініціативи дітей, події в групі тощо), де педагог не лише навчає, а й проектує збагачене середовище, помічає й підсилює освітні можливості, які виникають природно. У закордонній традиції поняття «мозаїчний підхід» (Mosaic approach) насамперед пов'язане з партисипативною педагогікою «слухання дитини/почути голос дитини»: мозаїчний підхід описують як спосіб об'єднання різних методів і «каналів» сприймання та сприйняття для виявлення поглядів дітей і включення цих поглядів у зміни середовища й освітніх практик. Важливо, що Mosaic approach історично розвивався як відповідь на потребу*

зробити голос маленької дитини видимим у процесах оцінювання та планування; він поєднує вербальні й візуальні інструменти, індивідуальні й групові форми, спостереження та співтворчість дорослого з дитиною. Теоретичне підґрунтя мозаїчного підходу узгоджуються із сучасними уявленнями про дитину як компетентного суб'єкта, а також із педагогікою взаємин і «педагогікою слухання», що активно розвивається, зокрема, в традиції Реджіо-Емілія (Італія) [3]. Для планування це означає перевагу не «переліку лексичних тем», а «мапи досвіду»: педагог фіксує, *що саме* відбувається з дитиною впродовж дня/тижня (які взаємодії, які ігрові сюжети, які проблеми/запитання, які емоційні стани, які форми участі тощо), і на цій основі визначає наступні кроки. Мозаїчне планування є природно інтегрованим: освітні цілі не «розкладаються» на ізольовані блоки, а реалізуються у спільних подіях та діяльностях (гра-проект, дитяче експериментування, художня імпровізація, конструювання, екскурсія-подорож, соціальна взаємодія), де одночасно розвиваються мовлення, мислення, саморегуляція, рухова сфера й соціально-емоційні компетентності. У британському нормативному контексті (EYFS) можна простежити сумісні з мозаїчним підходом принципи: документ підкреслює, що дитина навчається шляхом поєднання різних підходів (гра, моделювання дорослими, спостереження одне за одним, доросло-кероване навчання), а також прямо фіксує потребу планувати розвиток *кожної* дитини та регулярно оцінювати й переглядати прогрес [2]. В українському контексті мозаїчне планування добре узгоджується з компетентнісною логікою державного стандарту дошкільної освіти, який визначає вимоги до обов'язкових компетентностей та результатів освіти дитини, а також умови їх досягнення. Стандарт підкреслює збереження самоцінності дошкільного дитинства та наступність із початковою освітою, що фактично підтримує модель планування «від досвіду дитини» до компетентнісних результатів, а не навпаки. У методичному дискурсі України термін *«мозаїчний підхід»* фіксується як *альтернатива пояснювально-ілюстративному навчанню: з акцентом на суб'єктності дитини, її внутрішній мотивації* [1]. Отже, в українській інтерпретації мозаїчність — це не лише «різноманіття форм», а насамперед зміна ролей: педагог є організатором подій і середовища, фасилітатором ініціатив, партнером у грі й дослідженні, а також аналітиком дитячого досвіду (через спостереження та документацію). Актуальний контекст воєнного часу робить мозаїчний підхід особливо релевантним, адже він дозволяє швидко адаптувати освітній процес до нестабільних умов (перерваність відвідування, змішані формати, різний досвід дітей, переміщення родин), зберігаючи водночас цілісність розвитку. *Спільним у закордонному та українському досвіді є відхід від «жорсткого календаря» до моделі безперервного освітнього циклу, де спостереження й аналіз дитячих проявів є підставою для наступного плану, а «заняття» розглядаються лише як одна з можливих форм організації досвіду та спеціальна форма організації навчальної діяльності*

дошкільників. Відмінності частіше лежать у площині інструментів та інституційної підтримки: у низці країн більш усталеною є культура «документування» діяльності дітей. На нашу думку, практичне мозаїчне планування доцільно будувати на трьох щаблях: *стратегічному* (річні/сезонні цілі за стандартом, пріоритети вікової групи), *тактичному* (місячне/двотижневе «фокусування» – інтереси, запити, події, освітні ситуації та подорожі), *операційному* (щоденна «мозаїка» активностей: ігрові центри/осередки, рутини, дитяче експериментування, подієві моменти, індивідуальні освітні маршрути). *Критичною умовою є «мінімізація документації»*: фіксуються не всі події, а лише ті, що несуть освітній потенціал (проблема, ініціатива, соціальний конфлікт, прорив у мовленні/саморегуляції, нова стратегія гри). Саме такі «фрагменти» і є мозаїчними «візерунками/плитками» для подальшого планування. Інструментарій, сумісний із Mosaic approach, у плануванні може охоплювати: спостереження, фото/відеофіксацію продуктів діяльності, «маршрути» дитини в середовищі групи, мапи улюблених місць, записи (документування) дитячих пояснень власних робіт, міні-інтерв'ю. В українській практиці мозаїчність зручно реалізовувати шляхом розробки інтегрованих тематичних блоків, планування за сезонами (порами року), проєктів і розгортання ігрової діяльності (сюжетно-рольової, будівельно-конструктивної, режисерської тощо). *«Мозаїчний» підхід сприяє інклюзивності*, а саме: дозволяє варіювати рівень підтримки в межах спільних подій, одна й та сама діяльність має різні «входи» (сенсорний, мовленнєвий, руховий тощо), а педагог планує не однаковий результат, а доступні шляхи до нього. *Ризики мозаїчного планування* переважно управлінські й методичні: фрагментація без цілісної рамки стандарту; перевантаження педагога «доказами активності» в соціальних мережах замість аналізу діяльності дітей та власної; підміна дитячої ініціативи вибором дорослого, чим будуть займатися діти впродовж дня (найгірший варіант – переписування з чужого плану роботи видів активностей чужих дітей без корегування на конкретну групу дошкільників). Ці моменти можна і треба нівелювати шляхом чіткого формулювання фокусів, регулярної командної рефлексії та узгодження критеріїв якості.

З огляду на сучасні виклики, мозаїчний підхід може розглядатися як ресурс психолого-педагогічної стійкості групи: він підтримує прогнозовані рутини (безпека), але залишає простір для спонтанної гри й радості (відновлення), а також для проговорювання й опрацювання досвіду через символічні форми (гра, мистецтво, історії). Отже, «мозаїчний» підхід – це не набір окремих прийомів, а управлінсько-педагогічна модель, що поєднує: компетентнісні орієнтири стандарту; повагу до дитячої суб'єктності; циклічне планування на основі спостережень; інтегровані події та середовище; партнерство з родинами та внутрішню систему забезпечення якості в закладі дошкільної освіти.

Література

1. Clark A. Ways of seeing: using the Mosaic approach to listen to young children's perspectives. 2005. <https://doi.org/10.51952/9781447342403.ch003> (дата звернення: 23.12.2025)
2. Early years foundation stage (EYFS) statutory framework (dated 14 July 2025; effective 01 September 2025). URL: [UK Government Publications](#) (дата звернення: 23.12.2025)
3. Kruty K., Desnova I. Introduction of the italian Reggio – approach to the creation of the environment in local communities of Ukraine / *Territory of innovations: best practices for sustainable development at the local level. Part 1: digest of analytical stage of international scientific and educational project. Collective Monograph*. Sc. ed. V. Omelianenko, O.Prokopenko, T. Tirto. Tallinn : Teadmus. 2022. P.50-75.

Макаренко Світлана,
кандидат педагогічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри дошкільної освіти
Маріупольський державний університет

РОБОТА З ДІТЬМИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ – ЯК ІНКЛЮЗИВНИЙ ВИКЛИК У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Воєнний стан та його наслідки вносять зміни в освітній простір України. Дошкільна освіта, яка є фундаментом формування особистості, опинилася в умовах нестабільності середовища, перервності освітнього процесу, психологічних травм дітей і педагогів. Особливої уваги потребують діти з особливими освітніми потребами, внутрішньо переміщені особи, діти військовослужбовців та інших соціально вразливих категорій. У цих умовах інклюзивність постає не лише як освітній принцип, а як стратегічний інструмент збереження психологічної стійкості та рівних можливостей для всіх учасників освітнього процесу. Відповідно, заклади дошкільної освіти (ЗДО) стають не лише освітнім, а й соціально-психологічним простором підтримки дітей та їхніх родин.

Особливої актуальності для організації освітнього процесу в дошкільних закладах набуває оперативність адаптації до змінних умов його формату: від традиційного очного – до дистанційного, змішаного або до організації в укритті.